

GENNEM KENDSKAB TIL VENSKAB?

Den Danske Komité for Arbejderkonfe- rencen 1958-1972

Af Lasse Rodewald

DDR var Europas internationale paria i statens første to årtier. Landet var diplomatisk isoleret, og intet vestligt land anerkendte styret i Østberlin, der med talrige tiltag prøvede at bryde den vesttyske Hallstein-doktrin.

Danmark spillede en vigtig rolle i dette foretagende, og særdeles interessant fremstod den store, velorganiserede og Vesttysklands-kritiske arbejderklasse. DDR udfoldede således et omfattende bejleri over for den danske fagbevægelse.

Dette blev arrangeret af Den Danske Komité for Arbejderkonferencen.

I maj 1971 talte formanden for LO's største fagforbund DASF, Anker Jørgensen, i feriehuset Åbyhus ved Kalundborg om emnet "Dansk fagbevægelse og kampen for fred og sikkerhed på tværs af faglige og internationale landegrænser" og krævede en omgående anerkendelse af den Tyske Demokratiske Republik, DDR.¹ Han var blevet inviteret af Den Danske Komité for Arbejderkonferencen, og talen fandt genhør hos tilhørerne, fagforeningsfunktionærer fra begge sider af jerntæppet, som var aktive i den østtysk initierede arbejderkonferencebevægelse.

Arrangementet var et højdepunkt i den Danske Komités (DK) virke og viste, at arbejdet for at forbedre DDR's omdømme i den danske fagbevægelse var kommet langt siden initieringen i 1958.

I tæt samarbejde med det østtyske fagforeningsforbund Freier Deutscher Gewerkschaftsbund (FDGB) havde komitéen sendt adskillige tusinde danske fagforeningsmedlemmer til konferencer, seminarer og ferierrejser i Østtyskland. Komiteen var østtyskerne vigtigste partner i et tiltag, der skulle gøde jorden for en diplomatisk anerkendelse af DDR i Skandinavien ved at udbrede kendskabet til "folkedemokratiet".

Denne artikel vil præsentere den Danske Komités virke overfor den danske fagbevægelse i årene 1958- 1972, anskueliggøre dens forhold til FDGB og vurdere, om komiteen var et udenrigspolitisk instrument for DDR.

Baggrund

DDR blev skabt af det nazistiske Tyske Riges konkursmasse i oktober 1949 og var om noget et barn af den Kolde Krig. Iværksat som et provisorium var det uelsket af de sovjetiske skabere og hadet af den vesttyske stedboder – Forbundsrepublikken Tyskland, BRD.

Fra oprettelsen var DDR diplomatisk

Forberedelsesmøde i Rostock i 1972 til Arbejderkonferencen for Østersølandene. Nr.2 fra højre er Harry Osborn, formand for murerne i København og meget aktiv i for Den danske Komité fra 1966. (Foto, Arbejdermuseet & ABA; Billedbureau ADN-ZB)

isoleret, og kun de socialistiske alliancebrødre anerkendte styret i Østberlin, da det gradvist vandt udenrigspolitisk råderum i 1950'ernes første halvdel. For NATO staterne, heriblandt Danmark, og dets allierede definerede Vesttyskland, hvad der var en tysk stat. Regeringen i Bonn institutionaliserede kravet om enlig international repræsentation af Tyskland og formulerede i 1955 Hallstein-Doktrinen, som fastlåste DDR's isolation til januar 1973.

BRD var ét fikspunkt i østtysk udenrigspolitik, og med afsæt i et antifascistisk element positioneredes DDR som vesttysk modstykke, og søgte legitimitet i bruddet med det Tyske Riges traditioner.²

Overfor vestlig isolation lysnede DDR's

blokinterne situation. I 1955 optoges landet i Warszawa-pagten og udviklede sig efterfølgende fra okkuperet stedbarn og tagselvbord for sovjetiske reparationer og eskapader,³ til Moskvas førstemand og udenrigspolitisk duksedreng i 1960'erne.⁴ Sovjetunionen var DDR's udenrigspolitikens andet fikspunkt, og styret fulgte den såkaldte 'proletariske internationalisme.' Lignende ideologisk udretning og samfundsopbygning gjorde udenrigspolitik til Østblokkens fælles projekt, og selvom teorien forpligtede til at respektere national suverænitet, var den en eufemistisk formulering af sovjetisk hegemoni. Proletarisk internationalisme bestemte DDR's forhold til blokpartnerne, og da styrets eksistens afhang af østblokkens

stabilitet, var den statsræson og det vigtigste princip i østtysk udenrigspolitik.⁵

Østberlins voksende betydning fra 1950'erne midte betød ikke voksende selvstændighed. Moskva bestemte spillets regler – men reglerne blev justeret, efter den bipolare verden i 1950'ernes midte var faldet på plads. Sovjetunionen introducerede teorien om den 'fredelige sameksistens.' Blokkene skulle leve i fred, uden at Østblokken stoppede den ideologiske agitation – fredelig sameksistens betød ikke ideologisk sameksistens.⁶ Socialismens landvindinger skulle formidles, og heri tilfaldt DDR, Warszawa-pagtens vestlige yderpost, en rolle som "butiksvindue." Den udvikling, der i selvforsståelsen overhalede vesten uden at indhente den, skulle vises.⁷ Østersøen var desuden udpeget som den fredelige sameksistens' akvarium og dets grønne bølger skulle skvulpe mod lande der havde indgået ikke angrebs-aftaler samt kulturelt og trafikalt samarbejde. Tiltaget var dog især et sovjetisk inddæmningsforsøg overfor NATO's øgede aktiviteter i Østersøen.⁸

Fredelig sameksistens blev det andet bærende princip i østtysk udenrigspolitik. Den var underordnet den proletariske internationalisme, men prægede forholdet til vesten og DDR's kamp for international anerkendelse.

I denne kamp tilfaldt der Danmark en vigtig rolle. Som eneste NATO stat foruden BRD, delte landet grænse med DDR, og den danske geografi former en naturlig barriere imellem Østersøen og verdens åbne have. Til geografiske nærhed og strategisk betydning kom, at DDR's styre anså Danmark som NATO kædens svageste led pga. stor folkelig modstand mod det militære samarbejde med Vesttyskland.⁹ Magthaverne i Østberlin så det som en mulighed, at Danmark ville forlade forsvarsalliancen, og dette affødte håbet om, at en prestigefyldt politisk anerkendelse kunne opnås i Danmark.

Optimismen medførte et omfattende arbejde rettet mod den danske offentlighed,

men grundet manglen på klassiske udenrigspolitiske kanaler måtte andre midler tages i brug. Således åbnede en trafikrepræsentation i København i 1960¹⁰, Radio Berlin International sendte dansksprogede programmer i kongerigets æter og danskerne var en vigtig målgruppe for Østersøugen. Under sloganet "Østersøen som et fredens hav" blev den skandinaviske befolkning mellem 1958 og 1975 inviteret til Rostock til en sommerugelang farverig iscenesættelse af DDR's bedrifter og udenrigspolitiske krav.

Tiltagene kan beskrives som Public Diplomacy (PD) – en *regerings* forsøg på at kommunikere overfor en udenlandsk befolkning for at øge forståelsen for nationens politiske mål.¹¹

Et kerneelement er placeringen af bestemte agendaer i en udenlandsk offentlighed for at skabe en dynamik, der kan smitte af på modtagerlandets politik.¹² PD er tæt beslægtet med propaganda, men anvendes som samlebegreb for forskellige kommunikative og kontaktskabende tiltag i udenrigspolitisk øjemed. Nye tilgange i PD fokuserer i højere grad på ikke statslige aktører og en mere horisontal kommunikation, hvor personer formidler til personer. Her er PD en *international aktørs* forsøg på at påvirke det internationale miljø ved at arbejde overfor en udenlandsk befolkning.¹³ Afgørende er opbygning af kontakter til personer med lokal troværdighed og indflydelse, der kan varetage formidlingen.

DDR's opmærksomhed rettede sig da også mod danskere, der ansås som mulige sympatibærere for DDR – navnlig NATO og BRD kritiske arbejdere. Fra de tidlige 1950'ere forsøgte det mægtige fagforeningsforbund FDGB at knytte kontakter i Danmark,¹⁴ og initieringen af "Arbejderkonferencen for Østersølandene, Norge og Island" i 1958 indledte en ny fase. Konferencen udviklede sig i de tidlige 1960'ere til en arbejderkonferencebevægelse indebærende studie- og ferierejser til DDR samt DDR venlige arrangementer i deltagerlandene.

Den Danske Komité blev den vigtigste

østtyske partner i etableringen af bevægelsen, der i selvforståelsen aktiverede østersøstaternes fagbevægelser for fredsarbejdet. Faglige organisationer fra Danmark, Sverige, BRD, Polen, Sovjetunionen og selvfølgelig DDR deltog, mens norsk, islandsk (fra 1960) og færøsk (fra 1969) deltagelse anskueliggør, at geografien var underordnet. Tiltaget skulle styrke DDR's kontaktarbejde i Skandinavien og udsprang af ideen om "Østersøen som et fredens hav", og konferencen var en del af Østersøugens program.

FDGB var ingen arbejderinteresseorganisation i skandinavisk forstand, men en vigtig DDR systemstøtte, og ledelsen indenfor danske fagforbund nægtede at samarbejde med østtyskerne.¹⁵

Det var afgørende for arbejderkonferencebevægelsen, ikke at fremstå som FDGB vedhæng. Der blev skabt en konstruktion, hvor en "Stående Komité for Arbejderkonferencen" (SK), sammensat af medlemmer fra de deltagende lande, fungerede som paraplyorganisation for de enkelte landskomiteer. Dette internationale figenblad skulle gøre arrangementerne spiseligt i Skandinavien, og FDGB ønskede at kamouflere sin rolle i SK, som det fremgik i 1963:

"De stadig herskende opfattelser i de nordiske lande, hvorefter den Stående Komité er et organ af WFTU [Faglig internationale/LR] hhv. FDGB skal overvindes hurtigst muligt."¹⁶

I realiteten var SK i tæt snor, formanden var den højtstående funktionær Rudi Speckin, og FDGB afgjorde rammerne.¹⁷

SK styrede bevægelsens politiske arbejde ved at koordinere landskomitéernes virke, formidle informationer og fastsætte Arbejderkonferencernes dagsorden.¹⁸ Arbejdet blev primært varetaget af SK's sekretariat, bestående af to medlemmer fra hver landskomité.¹⁹

Landskomitéerne arbejdede på grundlag af SK's direktiver, men efter egne mønstre og skulle:

"[...] stræbe efter at vinde brede kredse blandt arbejdere og fagforeningsfolk i deres hjemlande for Arbejderkonferencens ideer."²⁰

For Den Danske Komité indebar dette at udbygge kontakterne til fagbevægelsen og sikre deltagelse i komiteens arrangementer. Udover konferencen bestod dette af studie- og ferierejser til Østtyskland, samt DDR venlige arrangementer på dansk jord.

DK's 22-25 medlemmer mødtes 2-3 gange årligt og blev valgt af Arbejderkonferencens danske deltagere, hvorved komiteen i officiel retorik fik et mandat af den danske fagbevægelse.²¹

Arbejdsopgaverne varetoges primært af en International Komité (IK) bestående af de ca. otte danske medlemmer af den Stående Komité, der mødtes månedligt. Ledelsen var forretningsudvalg bestående af to IK medlemmer og en lønnet sekretær.²²

De afgørende beslutninger, både nationalt og internationalt, blev altså taget af få personer, og landskomitémedlemmerne besad kun indskrænket indflydelse. De skulle være fortalere i deres faglige organisationer og popularisere bevægelsen. DK skulle fremstå som en politisk bred organisation, der arbejdede for freden ved at knytte kontakter på tværs af jerntæppet. Selvom der var medlemmer fra Socialdemokratiet og SF, lå ledelsen hos personer knyttet til DKP. Navnlig formanden for DASF (det senere SiD) i Glostrup Kaj Buch, der overtog formandskabet i 1961 og fra 1966 også Harry Osborne fra de københavnske murere.²³

Den afgørende ledetråd for samarbejdet var begrebet fred. Bevægelsen påstod at muliggøre arbejderkontakter på tværs af jerntæppet, der var til gavn for fredens bevarelse. I DDR's sprogbrug var fred dog et politisk begreb og "[...] en del af socialismens væsen."²⁴ Fred var kun muligt indenfor socialismen, og kampen for fred indebar altid en kamp for systemet.

En snak mellem nogle af de delegerede i en pause mellem foredragene på den 15. Arbejderkonference for Østersølandene i Rostock 1970. Der deltog 671 delegerede fra 9 lande. Nr. 2 fra højre på billedet er den danske fagforeningsformand Kaj Buch fra SiD, Glostrup, formand for Den danske Komité fra 1961 (Foto, Arbejdermuseet & ABA; Billedbureau ADB-ZB)

Arbejderkonferencen for Østersølandene, Norge og Island

Arbejderkonferencen blev afholdt i Rostock og var et ca. uge langt forløb, som indebar en konference på 2-3 dage, besøg af "folkeejede virksomheder" og møder med delegationer fra jerntæppets modsatte side. Det overordnede formål var at få de skandinaviske arbejdere til at kræve DDR's anerkendelse i deres hjemlande,²⁵ og den Stående Komité påpegede:

"Deres [Arbejderkonferencerne/LR] bestræbelser gå i retningen af at realisere den fredelige sameksistens' politik samt fjernelse af Hallstein-Doktrinen."²⁶

Målet skulle nås ved at placere DDR som

en antifascistisk, fredelig og moderne arbejderstat overfor de udenlandske delegerede. Ordrette krav om anerkendelse var sjældne, der blev i højere grad henvist til DDR's samfundsopbygning og landets påståede rolle som stopklods for vesttysk militarisme.

Konferencen var organiseret som "fredsforum", hvor østersølandenes fagbevægelser kunne diskutere fred og fremgang med DDR som vært, og arrangørerne så den som eneste fredsorganisation rettet direkte til arbejderklassen.²⁷

Invitationerne henvendte sig primært til tillidsfolk i fagbevægelsen, altså formænd, tillidsmænd eller klubbestyrere, og de deltog ikke som privatperson, men som udsendt fra deres faglige organisation. Efter at konferencen i de tidlige 1960'ere havde vundet

fodfæste, skulle deltagerne vælges i deres respektive organisation.²⁸ Dermed blev de til delegerede, der var udstyret med et mandat. Konstruktionen gjorde det muligt, at den Danske Komité (DK) f.eks. i 1962 kunne påstå at repræsentere 67.539 danske arbejdere.²⁹

DK sørgede for dansk deltagelse ved at invitere og organisere rejsen. Desuden skulle komiteen sikre, at de delegerede efter hjemkomsten videregav de østtyske krav overfor kollegaerne i Danmark ved samtale og i fagforeningspressen.

På virksomhedsbesøgene skulle de vestlige delegerede få forståelse for sammenhængen mellem DDR's økonomiske vækst og fredens bevaring, samt fagforeningernes stilling i DDR.³⁰ Kendskabet til DDR skulle uddybes, og fra 1965 lå besøgene før konferencen for at øge de delegeredes forståelse af problemstillingerne.³¹

En yderlig "skoling" skete på venskabsmøderne. Den østtyske delegation var nøje udvalgt og blev udstyret med argumentationsdirektiver, der skulle sikre overholdelsen af den overordnede politiske målsætning.³² Tilfældigheder, som kunne udvikle sig kontraproduktive, skulle minimeres.

Selve konferencen var præget af ideologiske taler og opbygget efter samme mønster. Østtyske talere præsenterede DDR som antifascistisk, fredsbevarende og moderne, og BRD som diametral modsætning – en nazistisk præget stat, hvis krav om grænse-regulering, revanche og atomvåben var den europæiske freds største fare. Denne tolkning blev knyttet til aktuelle politiske forhold. F.eks. anså DDR's styre ved tærsklen til 1960'erne det voksende dansk-vesttyske flådesamarbejde i Østersøen (BALTAP) som en konkret militær trussel, og Danmark var udpeget som NATO's opmarch-område³³ BALTAP fyldte derfor meget på konferencen i disse år. Mens østtyske indlæg tegnede et farefyldt billede af NATO og BRD's rolle i selvsamme, leverede den Danske Komité's talere en bekræftelse af påstandene ved at angribe samarbejdet med de

vesttyske "Hitler generaler" og fælleskommandoen generelt.³⁴

Dermed støttede DK de østtyske krav og fremføre rigtigheden i en anerkendelse af DDR overfor de danske delegerede, og dens taler var primært henvendt til de danske delegerede.

I konferencens slutfase godkendte de delegerede forskellige udtalelser. Centralt stod "Apellen", der opsummerede konferencens politiske målsætning og ikke var formuleret som et østtysk krav, men som de delegeredes opråb til Østersølandenes fagbevægelse. I 1962 tog den da også stilling til BALTAP og krævede:

"Jag den vesttyske krigsmarines NATO officerer bort, dem, der under Hitler myrdede hundredtusindvis af vores bedste sønner, kvinder og børn."³⁵

Angrebene mod Vesttyskland og NATO trak sig gennem alle konferencer i 1960'erne, der samtidig også afspejlede DDR's ændrede situation.

Opførelsen af Berlinmuren i august 1961 satte en prop i den malstrøm, der havde trukket stadig flere østtyskere igennem jerntæppets sidste nåleøje. Muren gjorde det tydeligt, at DDR (foreløbig) var kommet for at blive, den opfyldte sit kyniske formål og stabiliserede styret. Befolkningen blev tvunget til at arrangere sig med systemet og muren kaldes til tider DDR's anden grundlæggelse. I 1960'erne oplevede landet økonomisk fremgang og stabilitet, styrets selv-sikkerhed voksede og det iscenesatte sig i stigende som selvstændig socialistisk-tysk stat. Dertil hørte også en offensiv formidling af landets påståede internationale rolle.

1950'ernes afkolonisering havde skabt en "tredje verden", som strateger på begge sider af jerntæppet udpegede som ideologisk påvirkningsområde. Østblokken formulerede i 1960 teorien om 'antiimperialistisk solidaritet' (AI), og socialistisk-revolutionære bevægelser skulle støttes for at fremme ideologiens vækst. Ved siden af proletarisk in-

ternationalisme og fredelig sameksistens udgjorde antiimperialistisk solidaritet det tredje bærende princip i DDR's udenrigspolitik.³⁶

Teorien blev også benyttet til at forbedre DDR's image blandt vestens befolkning, og den eskalerende konflikt i Vietnam udgjorde en gylden mulighed. I 1965 besluttede FDGB's præsidium at arbejdet overfor de nordiske fagbevægelser i højere grad skulle fokusere på "imperialistisk krigspolitik" og DDR's fredspolitik.³⁷ I 1966 blev Vietnamkrigen da også tematiseret på Arbejderkonferencen, og der deltog bl.a. en mindre vietnamesisk delegation.³⁸ Evalueringen af konferencen i efteråret anførte, at AI var en succes, der fremover skulle pointeres yderligere.³⁹

I begyndelsen var DK kritisk og mente, at konferencen burde forblive regional afgrænset,⁴⁰ men modviljen forsvandt hurtigt, og da Vietnamdebatten ramte Danmark i efteråret 1966, blev DK en fast del af protesterne.⁴¹

Et flertal af de danske arbejdere så kritisk på krigen, og Vietnam blev et ofte anvendt redskab i formidlingen af østtysk fredsretorik og kritik af vesten.

Sideløbende med 1960'ernes økonomiske fremgang voksede DDR-regimets behov for at fremstå som succesfuld industristat.⁴² Arbejderkonferencen inddrog således i øget grad fagforeningsrelevante emner, hvormed der også blev reageret på voksende skandinavisk kritik af konferencens sikkerhedspolitiske slagside.⁴³

Den tematiske dåseåbner blev arbejdspladsernes teknologisering og frygten for rationalisering og arbejdsløshed. DDR havde implementeret den sovjetiske teori om den videnskabelig-tekniske revolution (VTR), som blev en vigtig del af 1960'ernes økonomiske politik.⁴⁴ Ifølge teorien medførte teknologiseringen voksende social usikkerhed og arbejdsløshed i den kapitalistiske verden, mens den socialistiske tilgang medførte en sammensmeltning af åndeligt og manuelt arbejde.⁴⁵ VTR var dog mere

teori end realitet, præget af politisk aktivisme og dikteret af konfrontationen med BRD.⁴⁶

Dette gjorde sig også gældende på Arbejderkonferencen, hvor teorien blev introduceret i 1967 – et par måneder efter at Walter Ulbricht havde udpeget den som en grundlæggende opgave i DDR.⁴⁷

Østtyske talere påstod, at den teknologiske udvikling skete i samarbejde med arbejderne for at sikre deres "menneskeværdige tilværelse."⁴⁸ Den løbende utilfredshed med normforøgelser og rationalisering i DDR⁴⁹ blev selvfølgelig ikke tematiseret. Til gengæld blev VTR knyttet til sikkerhedspolitik pga. slægtskabet med teorien om den "statsmonopolistiske kapitalisme" (stamokap). Den teknologiske udviklings store behov for investeringer medførte, ifølge stamokap, en alliance mellem "monopolkapitalister" og staten for at sikre kontrollen over produktionsmidlerne i kapitalismens senfase. Dermed overdroges kapitalens aggressivitet på staten, som øgede oprustningen. På den historisk fastlagte vej mod kommunismen udgjorde stamokap den sidste fase før arbejdsløshed og sociale uroligheder udløste revolution og socialisme.⁵⁰

DK's rolle i formidlingen var igen, at give et dansk perspektiv. Overfor den østtyske retorik om VTR's gavnlige resultater og de vesttyske monopolkapitalisters aggressivitet,⁵¹ fremlagde DK danske eksempler. I 1967 tog formanden Kaj Buch udgangspunkt i krisen på B&W værftet og påpegede kapitalgruppernes magt i Danmark og mulighederne i en rigtig tackling af den tekniske udvikling.⁵² Indforstået: som i DDR. Året efter talte fagforeningsmand og SF Folketingsmedlem Ove Krogh-Hansen på DK's vegne om de risici, den tekniske udvikling medførte for arbejderne i Danmark.⁵³

Det skal påpeges, at teknologiseringen medførte mere monotont og opslidende arbejde på mange danske arbejdspladser. Fagbevægelsens ledelse havde, delvist mod medlemmernes protest, støttet udviklingen, da

stigende produktivitet skulle sikre velfærdsstatens udvikling. Teknologiseringen førte til et fald i klassiske industrijobs i 1960'erne – det var stigningen i funktionærstillinger, som holdt arbejdsløsheden rekordlav i året.⁵⁴ Frygten for at miste arbejdspladsen var mere udbredt i tiden, end vores nutidige blik på perioden lader formode.

VTR kunne således bruges som formidlingsredskab på flere niveauer, og i FDGB's evaluering af Arbejderkonferencen 1967 hed det da også:

“Optagelsen af et dagsordenspunkt med aktuel fagforeningsrelevans var rigtigt. De delegerede fik en øget forståelse af de klassemæssige positioner i løsningen af problemerne omkring den teknisk-videnskabelige revolution. For de socialistiske landes fagforeningsfolk gav det muligheden at propagere socialismens landvindinger og styrke tanken om at skabe en bred antiimperialistisk aktionsenhed.”⁵⁵

FDGB's kontrol med konferencerne

Arbejderkonferencen blev iscenesat som fredsmøde for Østersølandenes fagbevægelse, men benyttet til aktiv formidling af DDR's politik. FDGB's forbundsledelse fastslog f.eks. i 1967, at konferencen havde “stor international betydning” og:

“10. Arbejderkonference [1967/LR] skal benyttes til at fremlægge beslutningerne af SED's 7. partidag, FDGB's forbundsledelses 12. kongres, de kommunistiske partiers kongres i Karlovy Vary og WFTU's 16. generalforsamling overfor fagforeningsmedlemmer fra Nordeuropa og Vesttyskland samt til at opnå stillingtagen og erklæringer fra de nordiske fagforeningsmedlemmer.”⁵⁶

På SED's 7. partidag i april 1967 fik VTR en afgørende rolle,⁵⁷ og emnet fik, som nævnt, en stor betydning på konferencen samme år. Karlovy Vary konferencen havde til formål at koordinere de kommunistiske

partiers kampagne mod enkelte landes NATO medlemskab, da en udtræden var muligt efter 20 års medlemskab i 1969.⁵⁸ Dette mønster, hvor DDR's og østblokkens politik skulle formidles til og støttes af de vestlige delegerede, prægede alle Arbejderkonferencer.⁵⁹

Selvom den Danske Komité gennem sine medlemmer af den Stående Komité på papiret var medarrangør, styrede FDGB konferencens indhold. Taler og dokumenter var udarbejdet og kontrolleret af forbundets internationale afdeling, og i 1960 hed det:

“Referatets [den østtyske hovedtale/LR] teser og udkastet til appellen [...] skal udarbejdes af FDGB's Rostock afdeling og den internationale afdeling og fremlægges forbundsledelsens sekretariat til godkendelse senest den 3. maj.”⁶⁰

Den appel, de delegerede fremførte som deres fælleskrav, var i realiteten formuleret adskillige uger før konferencen, og dette var ingen hemmelighed for de danske medlemmer af den Stående Komité, der godkendte FDGB forslagene.⁶¹ Styringen af taler og appeller gjaldt for alle konferencer i den undersøgte periode.⁶²

De udenlandske taler var også underlagt kontrol, og FDGB's præsidium tydeliggjorde, at oplægsholderne skulle besidde den Stående Komité's “tillid for at sikre talernes høje kvalitet.”⁶³ Hvilket ikke betød andet end, at de skulle støtte DDR uforbeholden.

Den danske deltagelse

Fagbevægelsens socialdemokratisk prægede ledelse forholdt sig modvillig overfor Arbejderkonferencen og DASF's centralorgan *Fagbladet* beskrev den i 1969 som DDR's “[...] vigtigste propagandaforanstaltning under den diplomatiske isolation.”⁶⁴ På trods af modstanden formåede den Danske Komité at øge deltagerkaren betydeligt i 1960'erne. Delegationen voksede fra 30 deltagere til den første konference i 1958, som

var forbeholdt søfartsrelaterede erhverv,⁶⁵ til ca. 120 i 1960'ernes anden halvdel.⁶⁶ Vigtigere end delegationens størrelse var dens bredde, og antallet af deltagende fagforeninger voksede fra 34 i 1962⁶⁷ til 74 i 1970⁶⁸ og spændte ved tærsklen til 1970'erne fra søfyrbødere til hjemmehjælpere.⁶⁹ Især indenfor DASF og metalarbejderforbundet DSMF, med hhv. ca. 250.000 og 85.000 medlemmer LO's største forbund,⁷⁰ gav arbejdet genklang. F.eks. var der seks deltagere fra en DASF organisation i 1959⁷¹ og 57 i 1967.⁷² Fra 1967 modsatte DASF sig ikke længere mod valg af delegerede indenfor forbundet.⁷³

Tallene afspejler et holdningsskifte overfor DDR i fagbevægelsen i løbet af 1960'erne. Selvom styret stadig sås kritisk, blev forholdet mere pragmatisk og mindre ideologisk.⁷⁴

Holdningsskiftet var DASF ikke ene om. Efter at forfærdelsen over murens opførsel havde lagt sig i Danmark, styrkedes de stemmer, der opfordrede til en mere pragmatisk omgang med DDR. Kravet om politisk anerkendelse blev mere udbredt – også blandt politikere.⁷⁵

DK's arbejde skal dog ikke undervurderes, og komiteen formåede at gøre konferencen spiselig for mange danske arbejdere. En forklaring var placeringen som fredsorganisation. Den danske (efterkrigstids) fredsbevægelse prægedes af kritik af samarbejdet med BRD og blev synlig første gang i 1954, da en vesttysk optagelse i NATO aftegnede sig. Det folkelige gennembrud kom med Kampen mod Atomvåben (KmA) i de tidlige 1960'ere, som modsatte sig a-våben på dansk jord og det militære samarbejde med BRD. Fagforeninger var stærkt engagerede, og KmA var udsat for massiv kritik i medierne for at være kommunistisk undergravet.⁷⁶

Kritik af Vesttyskland var udbredt i den danske fredsbevægelse, som selv blev kritiseret for at være kommunistisk infiltreret.

Arbejderkonferencen spillede altså velkendte melodier og var udsat for tidstypisk

kritik. Selvom konferencens instrumentalisering til DDR's udenrigspolitiske formål er blevet vist, kan talrige danske fagforeningsmedlemmer have haft en ærlig overbevisning om at deltage i fredsarbejde.

For at øge konferencens attraktivitet lagde DK's reklamepjecer meget vægt på sol, strand og indkvarteringen i Østersøkystens traditionsrige kurbyer.⁷⁷ Dette skal ses i forhold til, at de delegerede brugte deres ferie på deltagelsen. I en tid hvor arbejderne havde ca. tre ugers ferie, var oplevelsesfaktoren vigtigt. Det var heller ikke almindeligt at rejse udenlands i de tidlige 1960'ere, hvilket blev gjort muligt for et lille beløb. At ikke alle delegerede anså foranstaltningen som ramme alvor, vidner talrige beretninger om alkoholeskapper under konferencen om.⁷⁸

Selvom der var attraktive elementer, og den danske deltagelse voksede, var arbejderkonferencerne gennemgående tynget af kedsomhed. Lange ideologiske taler uden dialog og mulighed for kritik indebar en modsætning til den påståede åbenhed. Der til kom den ideologiske opladning, f.eks. blev der i 1969 rettet angreb mod den i Norden populære Willy Brandt, der skulle "afsløres" som "storkapitalens håndlanger."⁷⁹ Retorikken var upopulær blandt danske delegerede og DK bad østtyskerne om at spare på krudtet, da det skræmte store dele af den danske delegation.⁸⁰ Mange danske delegerede havde desuden problemer med at følge talernes ideologiske sprogbrug og problemstillinger.⁸¹

Arbejderkonferencen var et vigtig østtysk public diplomacy tiltag under den diplomatiske isolation og kan defineres som "støtte" arrangement; en kommunikationsvirksomhed, der aktivt promoverer en politisk idé overfor en udenlandsk befolkning.⁸²

Konferencen var arrangeret og kontrolleret af statsorganisationen FDGB, men blev formildet af landskomiteerne som freds- og kontaktarbejde, og udenlandske fagforeningsfunktionærer skulle lytte til og støtte DDR's politiske krav og videreformidle disse i deres faglige organisationer.

Studierejser

Indenfor public diplomacy kan studierejser betegnes som udvekslingsdiplomati; udsendelse og modtagelse af delegationer til studie- og kulturformidling for at fremme politiske formål.⁸³

Delegationsrejser for fagbevægelsen var da også udbredt i den Kolde Krig, f.eks. tog danske fagforeningsfolk i 1950'erne til USA for at se fordelene ved øget rationalisering, og udgav efter deres hjemkomst rapporter om rejsen.⁸⁴

Der var altså ikke et nyt koncept, FDGB fremlagde i 1960, da det ønskede, at “[...] sandheden om det militaristisk-klerikale regime i Vesttyskland”⁸⁵ skulle komme frem. Skandinavien blev et område med høj prioritet i et tiltag, der var støttet fra højeste sted:

“Delegationsarbejdet 1961 er en vigtig del af FDGB's internationale opgaver og kræver en gennemgående respekt af vurderingen af den internationale situationen gennem SED's centralkomité, DDR's regering og FDGB's forbundsledelse.”⁸⁶

Beslutningen var ikke møntet på den Danske Komité, men sammenfaldet mellem beslutningen i december 1960 og DK's delegationsaktivitet det efterfølgende år var ingen tilfældighed. Kontakterne knyttet gennem Arbejderkonferencen blev udnyttet.

Den Stående Komité (SK) fastlagde rejsernes indhold,⁸⁷ og DK tildelte et antal ture. Disse solgtes i Danmark som påstået del af kontakt- og fredsarbejde. Om en studietur i 1964 hed det:

“Formålet er at skabe forståelse, at give mulighed for at træffe østtyske kolleger og i diskussion med dem udveksle erfaringer samt besøge fabrikker og institutioner.”⁸⁸

Turene var politiske, og efter hjemkomsten skulle deltagerne formidle oplevelser og indtryk i fagforeningspressen og på arbejdspladsen. SK besluttede i 1965 at der skulle

forfattes mindst én skriftlig beretning om hver tur.⁸⁹ I efteråret 1962 blev 44 københavnske sporvogns- og buschauffører f.eks. “fortroliggjort” med nødvendigheden af en tysk fredstraktat, fagforeningernes rolle i DDR og vigtigheden i en dansk modstand mod det europæiske økonomiske samarbejde.⁹⁰

DDR fremsatte i disse år regelmæssigt det vellydende krav om en fredstraktat, som dog især må ses som et camoufleret krav om anerkendelse – landet måtte anerkendes for at kunne underskrive en sådan.

Deltagerne fik desuden udleveret materialer om DDR's arbejdslovgivning og socialforsikring og så filmen ‘Schaut auf diese Stadt.’⁹¹ Filmen er eksemplarisk for DDR's apologi omkring Berlinmuren, hvor BRD's og de vestlige allieredes sabotage og imperialistiske politik tvang DDR til en “grænsesikring” – muren var ikke køn, men nødvendig.⁹²

Fra en spæd start på fire ture med 48 deltagere i foråret 1961⁹³ voksede antallet til 30 rejser i 1970 med plads til 1131 danskere,⁹⁴ og DK blev den vigtigste østtyske partner for delegationsarbejdet i Norden.

Selvom ikke alle planlagte ture blev gennemført eller var udsolgt, formåede DK i 1960'ernes anden halvdel at sende 800-1000 danske fagforeningsmedlemmer til DDR årligt, og FDGB fremførte i 1967:

“I afklaringen af aktuelle politiske spørgsmål spiller studiedelegationerne en vigtig rolle, fordi deltagerne beretninger i deres organisationer og fagforeningens presseorganer efter hjemkomsten informerer tusindvis af fagforeningsmedlemmer og deres familier om udviklingen i DDR, landets fredspolitik og Arbejderkonferencens formål.”⁹⁵

Selvom der i citaterne skal tages forbehold for systemtypisk overdrivelse og optimisme, anskueliggøres, at delegationsarbejdet havde stor østtysk bevågenhed.

Studieturene muliggjorde, at mange flere arbejdere besøgte DDR med komiteen. De

var ikke forbeholdt tillidsfolk, men typisk organiseret efter erhverv eller region.

Udover weekendrejser arrangeredes seminarrejser til funktionærer og lærere, undervisere eller læger.⁹⁶ Da DDR i selvforsførelsen var et ligestillet samfund, ombejlede DK især kvindelige funktionærer. Seminarerne, f.eks. i foråret 1969, tematiserede "Kvindernes stilling i det socialistiske samfund."⁹⁷ Selvom et stort antal kvinder på arbejdsmarked ikke garanterer ligestilling, har DDR's kvindepolitik med særlige barselsmuligheder, børnepasningstilbud og betalte månedlige husholdningsdage⁹⁸ givetvis virket attraktivt. At f.eks. husholdningsdagen kun blev tilbudt kvinder og enlige fædre, anskueliggør dog DDR's patriarkalske væsen.⁹⁹

DK optrådte som formidler af rejserne og blåstemplede dem som værende en del af fredsarbejdet. Dertil optrådte komiteen som vært for østtyske medlemmer af den Stående Komité, der regelmæssigt rejste til Skandinavien, f.eks. skulle DDR's nye 7-årsplan præsenteres som "den store freds- og velstandsplan" i 1960.¹⁰⁰ DK beværtede også andre WFTU delegationer, i 1967 f.eks. tjekkiske metalarbejder og i 1971 en ægyptisk delegation.¹⁰¹

Efter at indrejsen for DDR borgere i Danmark blev forenklet med de-facto anerkendelsen af det østtyske pas i 1970 voksede værtsrollen. I maj 1971 organiserede DK et møde af den Stående Komité i et ferie-hjem ved Kalundborg, som anskueliggør komiteens vægt indenfor arbejderkonferencbevægelsen og dens voksede tyngde indenfor fagbevægelsen. Foruden komitémøde var der bl.a. arrangeret et debatmøde med celebre gæster som Wolfgang Beyreuther, højtstående FDGB funktionær, og formanden for DASF Anker Jørgensen.

På mødet krævede Jørgensen, der 17 måneder senere blev statsminister, en omgående anerkendelse af DDR.¹⁰² Han bekendte kulør i DDR og den Danske Komité's favør, hvilket viser, at forholdet til DDR blev opfattet mere pragmatisk.

Udover mødet var der arrangeret et "internationalt venskabsmøde" i København, hvor Viggo Kampmann, fhv. statsminister og formand for en nyoprettet komité til DDR's anerkendelse, talte om emnet "Hvorfor anerkende DDR?".¹⁰³

Den Danske Komité formåede i begyndelsen af 1970'erne at inddrage socialdemokratisk prominens i kampagnerne til fordel for DDR og landets anerkendelses. Den var kommet ud af skammekrogen og kravet fandt bredere tilslutning. Dette kan tilskrives den skiftende tidsånd, men komitéens indsats skal ikke undervurderes.

Et år efter Åbyhusmødet havde den danske regering da også i realiteten forladt ikke-ankendelsespolitikken,¹⁰⁴ selvom anerkendelsen først blev nået i januar 1973.

Ud & Se med FDGB – Socialturisme til DDR

FDGB var DDR's største "rejsebureau" og rådede over et vidt forgrenet net af feriesteder.¹⁰⁵ Denne fagforeningsturisme blev betegnet som 'socialturisme' og forbundet begyndte i de tidlige 1960'ere at udvikle tilbud til udenlandske fagforeningsmedlemmer.

Tiltaget voksede i kølvandet på murens opførelse og blev i 1964 begrundet med, at et stigende antal arbejder i de kapitalistiske lande ønskede at besøge DDR og se sandheden om socialismens opbygning, fredspolitikken og fagforeningernes centrale rolle. Rejserne skulle være billige, og FDGB's 'solidaritetsfond' overtog 40-60% af omkostningerne og stillede en politisk skolet rejseleder.¹⁰⁶ Samtidig var der økonomiske fordele, da DDR's mangel på en fri konvertibel valuta og kroniske økonomiske problemer medførte et massivt behov for udenlandsk valuta.¹⁰⁷ Her kom socialturisterne ind i billedet og FDGB slog fast:

"Modtagelsen af disse turister medfører en virkningsfuld udenlandspropaganda for vores organisation og tilfører samfundsøkonomien værdifuld valuta."¹⁰⁸

Socialturismen var en god mulighed for DDR til at knytte bånd til almindelige danske arbejdere og vise den moderne industristad DDR frem. Her ses danske arbejderfamilier på studietur i Rostock, 1986. Den danske Komité formidlede fra slutningen af 1960'erne omkring 500 ferierejser om året. (Foto, Arbejdermuseet & ABA)

Danmark tildeltes en vigtig rolle, 213 af 2000 pladser til vestlige socialturer var øremærket til danskere i 1964 – overfor 40 til Sverige og 46 til Norge,¹⁰⁹ og den Danske Komité blev partneren.

DK introducerede ikke nogen ny idé derhjemme. Fra Dansk Folkeferies oprettelse i 1938 var der tradition for at arbejderorganisationer organiserede ferie, og disse var i 1960'erne stadig præget af dannelses- og kulturtiltag.¹¹⁰ Arbejderferie var mere end strand og kolde vand – og for socialturismen til DDR var dette særdeles gældende.

Fra østtysk side blev det påpeget overfor DK's ledelse: "Disse rejser er ikke kommercielle turistrejser, men tjener indenfor rammen af WFTU's socialturisme konkrete politiske formål."¹¹¹

Præsentationen af nationale seværdighe-

der pointerede budskabet om DDR som uafhængig og selvstændig stat, der burde anerkendes. Rejsernes programmer eksemplificerer desuden forsøgene på at konstruere en selvstændig DDR identitet.

FDGB krævede, at alle ture inkluderede et ophold i Østberlin,¹¹² der i selvforståelsen var DDR's hovedstad. Danskerne besøgte Brandenburger Tor og muren, det nye centrum omkring Karl Marx Alle og mindesmærket for de faldne sovjetiske soldater i Treptower Park.¹¹³ Dermed blev "sikringen" af DDR's grænse og problematikken omkring Vestberlin, landets genopbygning efter krigen og det venskabelige forhold til Sovjetunionen præsenteret.

Efter disse hjørnesten i DDR's identitet besøgte slottet Cecilienhof, hvor Potsdam-aftalen blev indgået i juli 1945. Den var af-

gørende for selvforståelsen. Regimet påstod at opfylde aftalens krav om afnazificering og demokratisering, hvorfor DDR, modsat BRD, var et Tyskland med historisk legitimitet.

Efter Potsdam gik turen til Weimar, der i tysk bevidsthed forbinder de historiske modpoler kultur og barbari, eksemplificeret ved Goethe og den fhv. koncentrationslejr Buchenwald.

I Buchenwald blev der i 1950'erne initieret et fysisk minde- og erindringssted for DDR's legitimering igennem antifascismen. Da kun få tyskere havde gjort modstand mod NS regimet, var antifascismen ingen individuel erindring, men skulle implementeres i den kollektive bevidsthed via kulturelle formidlingsformer.¹¹⁴ Et sådant var Buchenwald, der blev formidlet som DDR's fødselssted gennem en kreativ tolkning af historien, der mystificerede tyske kommunisters modstand mod NS systemet.¹¹⁵ Sorg over faldne kommunistiske "martyrer" blev knyttet til en forløsende sejr over fascismen, opnået i fællesskab med Sovjetunionen. Der skulle skabes identifikation med historiens kommunistiske vindere, en tilgang, der ikke gav plads til jødiske ofre. Holocaust spillede kun en marginal rolle i DDR's antifascistiske mindekultur og myte.¹¹⁶

Begreberne offer, modstand og sejr stod centralt og var stildannende for DDR's erindringstradition, og også danske socialturer skulle igennem denne formidling sympatisere med DDR og regimets politiske mål.

DDR inkorporerede også den tyske histories positive aspekter i afvisningen af det vesttyske krav om national og kulturel hegemoni.¹¹⁷ Således besøgte socialturerne Goethehaus i Weimar og blev fortroliggjort med en østtysk brug af Goethe.

Den her beskrevne to ugers rejse gik til i Oberhof i Thüringen. Der fik danskerne mulighed for at nyde området på egen hånd, men programmet bød også på foredrag om DDR's udvikling og arbejdernes situation.¹¹⁸

Rejser til andre østtyske turistiske højborge, som Harzen eller Sächsische Schweiz, havde et tilsvarende politisk program og inkluderede besøg i den fhv. KZ lejer Sachsenhausen, et andet af DDR's nationale mindesteder.¹¹⁹

Socialturismen voksede fra tre rejser i 1964 til 17 i 1969 med 478 danske deltagere¹²⁰ og kan betegnes som en succes for DK. Selvom charterrejser vandt indtog, også på fabrikkerne mod 1960'ernes slutning, lå deltagertallet stabilt omkring ca. 500 danske deltagere i årene omkring 1970, men omvendt var der heller ingen yderligere vækst.

Komitéens virke i Danmark

I Danmark skulle komitéens medlemmer og rejsedeltagere løbende udbrede kendskabet til DDR på deres arbejdspladser. I 1964 fik alle rejsedeltagere f.eks. tilsendt materiale "til brug for agitationen for et bedre samvirke mellem DDR og Danmark."¹²¹ DK rådede desuden over diverse materialer, film og bøger om DDR og Arbejderkonferencen, som fagforeninger og fagklubber kunne udlåne gratis.¹²²

Dertil søsattes større aktioner. I 1964 løb en underskriftindsamling henvendt til fagforeningsfunktionærer under titlen "Dansk tøbrud overfor DDR" af stablen.¹²³ Aktionen blev dog ingen succes, og DK udsendte rykkere, hvori det med slet sløret bitterhed lød: "Vi er i dag klar over at de fleste af jer har glemt at gøre noget ved det – ja, blot at sende sin egen underskrift."¹²⁴ Da en ny underskriftindsamling blev diskuteret i 1971, mente komitéen da også, at succeskravet var 100.000 underskrifter for ikke at virke kontraproduktiv.¹²⁵ Ledelsen var bevidst om, at dette lå udenfor rækkevidde.

Public diplomacy for DDR på aktørniveau blev varetaget af andre end den Danske Komité, nemlig Selskabet Danmark-DDR og fra 1971 den såkaldte Anerkendelseskomité.

Selskabet blev grundlagt på Arbejderkonferencen 1960. Det fungerede som kul-

turinstitution samt indflydelseskanal, og udgav bl.a. den danske udgave af bladet *DDR Revy*. Modsat DK's fagforeningsprofil var selskabet rettet mod en bredere del af befolkningen. Det blev styret af DKP, skulle styrke partiets skrantende økonomi, og der var gentagende østtysk utilfredshed med Selskabet.¹²⁶

Der var kun lidt samarbejde med DK i 1960'erne. Først da Harry Osborn, fremtrædende komité medlem siden 1966, i 1971 overtog Selskabets ledelse og DK's formand Kaj Buch indtrådte i bestyrelsen, voksede samarbejdet.¹²⁷ I 1972 medgav Kaj Buch overfor østtyske partnere, at Selskabet var ved at overvinde sine børnesygdomme og kunne blive en god tredjedel i samarbejdet mellem DK og den nye Anerkendelseskomité.¹²⁸

Anerkendelseskomitéen skabtes i 1971 under formandskab af fhv. statsminister Viggo Kampmann. På trods af uafhængighed af DKP¹²⁹ indgik den en nært samarbejde med Selskabet og DK, der støttede oprettelsen med 500 kr.¹³⁰

DK's ledelse så positivt på anerkendelseskomiteen, men ikke på formanden. Overfor Østberlin blev det påpeget, at Kampmann bl.a. "kogte sin egen suppe" og undervurderede arbejderklassens og DK's rolle i arbejdet for DDR.¹³¹ Grundet hans store værdi som fortaler forblev kritikken intern, og de tre foreninger foranstaltede bl.a. en stor fællesaktion på Christiansborg i februar 1972.¹³²

Modsat Selskabet, var den østtyske side tilfreds med DK's indsats. Det blev f.eks. påpeget, at DDR i Danmark, ved siden af Finland, havde nået den bredeste basis i fagforeningsorganisationer.¹³³

Problemer i formidlingen

At den Danske Komite blev knyttet til DDR på godt og ondt, tydeliggjordes i august 1961 efter opførelsen af DDR's kainsmærke, Berlinmuren. Styret forsøgte at legitimere muren ved at tillægge den fredsbe-

varende værdi, hvilket eufemismerne "antifascistisk beskyttelsesvold" og "fredskordon" vidner om.¹³⁴ Denne retorik overtog DK og fremførte i en stillingtagen:

"[...] de forberedelser som DDR's regering gennemførte 13. august 1961 til beskyttelsen af freden, var et stærkt slag mod den revanchelystne vesttyske militarisme."¹³⁵

Selvom der ikke kan spores umiddelbare konsekvenser for DK's arbejde mht. rejse-deltagelse, var der problemer. Under et møde i DDR i 1964 fremførte formanden Kaj Buch, at arbejderkonferencebevægelsen ikke altid skulle fremstå som vedhæng til Khrusjtjov og Ulbricht, og at danskerne anså østberlinerne som indespærrede.¹³⁶ Kritikken forblev uhørt, og Buch udsattes for en skarp østtysk irettesættelse. Episoden antyder dog DK's problemer i kølvandet på muren. DDR havde mødt øget forståelse i fagbevægelsen ved 1960'erne begyndelse, f.eks. besøgte DASF formanden Alfred Petersen i 1960 landet – dog udenfor DK's regi.¹³⁷ Efter muren udbyggedes den omfattende kritik af styret i fagforbundet i en årrække.¹³⁸

Den 21. august 1968 gjorde sovjetiske tropper en ende på det reformsocialistiske eksperiment i Tjekkoslovakiet. Indgrebet sendte chokbølger dybt i DK. Mens muren blev kaldt fredsbevarende, var dette ikke muligt for knusningen af foråret i Prag. En eneste gang kritiserede komiteen DDR offentligt og fremførte bl.a., at DDR havde brudt sin egen forfatning ved at sende tyske tropper på fremmed jord.¹³⁹ Desuden aflystes alle studieture og en storstilet underskriftaktion i efteråret 1968. Først ved årsskiftet 1968/69 genoptog komiteen sit arbejde, og landsmødet i februar 1969 konkluderede: "De mørke skyer er drevet forbi."¹⁴⁰

Begge aktioner anskueliggør, at public diplomacies gyldne regel holder stand. Handling vejer mere end retorik. Tiltag ødelægges hvis en stats politiske aktioner opfattes negativt.¹⁴¹

I fagforeningspressen

Det var vigtigt at deltagere i den Danske Komité's arrangementer videregav deres indtryk af DDR og styrets udenrigspolitiske krav. Der blev især lagt vægt på udgivelse af artikler i fagforeningspressen, og fra 1963 krævede den østtyske side at få tilsendt eksemplarer på artikler, der beviste arbejdets politiske værdi.¹⁴²

Medier er afgørende indenfor public diplomacy, og tryksager tvinger ofte læseren til at kaste et blik på overskriften eller blade i publikationen.¹⁴³ Fagforeningsblade var heller ikke DDR propagandablade, men indeholdt relevante informationer om f.eks. overenskomster. Dertil har artiklernes horizontale kommunikation, fra arbejder til arbejder, givetvis øget artiklernes attraktivitet. Men hvor meget eksponering fik DK?

De store fagforbunds udgivelser var lukket land, de fulgte ledelsens socialdemokratiske linje og gav ikke spaltepads til DK eller en positiv DDR vinkel.

I mindre forbunds og lokale afdelingers blade genfandt DK sig dog. Et eksempel var litografernes blad *Lito* og formidlingen stod på to ben. En positiv italesættelse af DDR og komiteens arbejde blev flankeret af angreb mod det danske samarbejde med BRD.¹⁴⁴ Formanden for litografernes københavnske afdeling, Mogens Høver, var engageret i DK fra 1959 og tegnede sig for mange indlæg.

Den personlige indsats betydning viste sig også i *Fagets Røst*, et blad for forskellige DASF afdelinger i hovedstadsområdet, hvis mange annoncer antyder finansiell uafhængighed. Bladet var spækket med angreb mod BRD og en præsentation af DDR som fredelig, antifascistisk og moderne stat. Udgiveren Arthur Lindholm havde i de tidlige 1960'ere besøgt DDR med komiteen og forestod en overgang Selskabet Danmark-DDR. Han fremførte at være socialdemokrat og var et eksempel på en arbejder der kritiserede partiets udenrigspolitik, men støttede velfærdsprojektet og fremstår dermed som værdifuld fortæller.

Jord og Beton var et blad for klubber i Jord og Betonarbejdernes fagforening i København, der fra 1966 støttede DK massivt. Forbundet var kommunistisk domineret, og formanden blev i 1971 afsløret som sovjetisk "påvirkningsagent." Bladets artikler var anonyme, og det kan ikke afgøres, hvem der førte pennen. *Jord og Beton* henviste primært til sociale landvindinger og uddannelses mulighederne i DDR.¹⁴⁵ Udover talrige artikler om arbejderkonferencen og studieture blev Arbejderkonferencens dokumenter offentliggjort. I 1969 appellen med et eksplicit krav om DDR's anerkendelse,¹⁴⁶ og i 1970 tryktes hovedpointerne i Walter Ulbrichts tale på årets konference.¹⁴⁷

Komiteen opnåede synlighed i mindre publikationer (mange flere end de her nævnte) og var afhængig af personlig indsats. Formidlingen inkluderede både mantraet om den antifascistiske, fredelige og moderne stat og krav om DDR's anerkendelse. Dertil var der i 1960'ernes første halvdel omfattende angreb mod BRD, der fra 1966 blev erstattet af udfald mod Vietnamkrigen.

Opsamling

Den Danske Komité for Arbejderkonferencen blev i 1960'erne det danske tiltag, der i formidlingen af DDR og landets krav om anerkendelse fik den største gennemslagskraft i Danmark.

Den var del af et internationalt samarbejde og iscenesatte sig som freds- og kontaktarbejde for fagforeninger på tværs af jerntæppet.

DK organiserede den danske deltagelse ved Arbejderkonferencen. Denne henvendte sig til tillidsfolk inden for fagbevægelsen, som rejste til Rostock og overværede præsentationen af DDR som et bedre Tyskland, der burde anerkendes.

Desuden sendte komiteen talrige menige fagforeningsmedlemmer på studieture til Østtyskland. Deltagerne blev gjort fortrolige med den østtyske selvopfattelse som fre-

delig, antifascistisk og moderne industristat, der, modsat BRD, havde historisk legitimitet. Deltagerne ved konferencen og studieturene skulle videreformidle deres indtryk i personlige samtaler og artikler i fagforeningsblade for at øge de danske arbejderes kendskab til DDR og gøde jorden for en politisk anerkendelse af DDR.

Selvom DK påstod at udføre fredsarbejde, var dens virke styret af det østtyske fagforeningsforbund FDGB. Det holdt arbejderkonferencen i stram snor og dikterede studierejsernes politiske ledetråde. Det samme gjaldt for komiteens tredje virke, "socialturismen". Under disse subventionerede ferier oplevede deltagerne en præsentation af regimets selvopfattelse, og rejserne havde et klart defineret politisk formål.

Den Danske Komité kan beskrives som en public diplomacy aktør for den statsbærende østtyske organisation FDGB. Komiteen videreformidlede og blåstemplede ukritisk de østtyske krav over for danskerne. Både ved at organisere arrangementerne, men også gennem talerne på Arbejderkonferencen og udgivelsen af skriftsager.

Motiverne for at deltage i den Danske Komité har været individuelt forskellige og skal herfra ikke bedømmes kollektivt.

Men at den Danske Komité blev benyttet til at forbedre et totalitært socialistisk diktators omdømme, indgik i DDR styrets tiltag for at opretholde herredømmet, har artiklen påvist.

DDR var ikke bare en slags "autoritær velfærdsstat", der gav basale fornødenheder og accepterede individuelle frirum.

Styret chikanerede, bestjal og bekæmpede de mennesker, der gjorde modstand. Regimet klamrede sig til magten og var immunt over for politiske reformer. Styret spærrede store dele af sin befolkningen inde inden for landets grænser og tøvede ikke med at dræbe dem, der forsøgte at flygte. Berlinmuren i al dens kyniske funktionalitet og foragt for liv var ét muret bevis på DDR's væsen som "Unrechtstaat", men det var langt fra det eneste.

Dette regime støttede DK og forsøgte dermed at fremme sympatien for DDR i Danmark. Det skal påpeges, at DDR kunne bruge komitéen for at styrke sin legitimitet overfor den egne befolkning ved at henvise til den angivelige udenlandske støtte.

Denne rolle som udenrigspolitisk værktøj hæmmede dog også DK's virke. Selvom antallet af rejsedeltagere m.m. voksede betydeligt, og arbejdet fandt genklang i talrige mindre og lokale fagblade, formåede DK ikke at smede et bånd imellem fagbevægelsen i Danmark og DDR. Den nåede aldrig en bred masse, også fordi handlinger er vigtigere end ord jf. public diplomacies gyldne regel. DDR's diktatoriske og undertrykkende karakter fremgik bl.a. af opførelsen af muren i 1961 og under Prag krisen 1968. Begge aktioner komplicerede DK's arbejde over for en dansk arbejderklasse, der var kritisk overfor DDR's diktatoriske styre.

For DDR har arbejderkonferencebevægelsen afgjort haft politisk værdi. Mens Østersøugen blev indstillet i 1975 efter at anerkendelsen var opnået to år forinden, fortsatte Arbejderkonferencen og den Danske Komité deres virke op til statens implosion i 1989. Konferencen ændrede karakter og afholdtes nu også uden for DDR, i 1986 f.eks. i Danmark.

Men en undersøgelse af udvikling og betydning efter 1972/73 har vi til gode.

Noter

1. Arbejderbevægelsens Arkiv 2922 Den Danske Komité for Arbejderkonferencen, kasse 18, herefter ABA 2922-18, 'Gengivelse af Anker Jørgensen tale 8.05.1971'
2. Ingrid Muth, *Die DDR Außenpolitik – Inhalte, Strukturen, Mechanismen*, Berlin 2001, s. 43
3. Se herom: Norman Naimark, *The Russians in Germany – A History of the Soviet Zone of Occupation 1945-1949*, Cambridge 1995
4. Hermann Wentker, *Aussenpolitik in engen Grenzen – Die DDR im internationale System 1949-1989*, München 2007, s. 252
5. Ingrid Muth, *Die DDR Außenpolitik – Inhalte, Strukturen, Mechanismen*, Berlin 2001, s. 36-38

6. Ibid., s. 45
7. Hermann Wentker, *Aussenpolitik in engen Grenzen – Die DDR im internationale System 1949-1989*, München 2007, s. 118-128
8. Dansk Institut for Internationale Studier, *Danmark under den kolde krig*, Bind 1, København 2005, s. 234-236
9. Thomas W. Friis, *Den nye nabo – DDR's forhold til Danmark 1949-1960*, Viborg 2001, s. 118
10. Carel Horstmeier, 'Særlige forbindelser? Danmark og DDR 1949-1973' s. 129-131 i (red.) Andreas Linderth og Thomas W. Friis, *DDR og Norden*, Odense 2005
11. Jarol B. Mannheim, *Strategic Public Diplomacy and American Foreign Policy*, New York 1994, s. 5
12. Ibid., s. 5
13. Nicholas Cull, *Public Diplomacy: Lessons from the past*, Los Angeles 2009, s. 12 (<http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPD PerspectivesLessons.pdf>) 26.3.2014
14. Thomas W. Friis, *Den nye nabo – DDR's forhold til Danmark 1949-1960*, Viborg 2001, s. 34
15. Ibid., s. 36
16. Bundesarchiv Stiftung Archiv Politische Massennorganisationen der DDR (herefter: BA SAPMO) DY 34/2428 'Aussprache mit dem Kollegen Guisepe Tagliazucchi', 17.4.1963, s. 2
17. BA SAPMO DY 34/2428, 'Mündliche Berichterstattung vor dem Sekretariat des Bundesvorstandes des FDGB am 21.1.1964', s. 10
18. Arbejderbevægelsens Arkiv 2922 Den Danske Komité for Arbejderkonferencen kasse 2, læg 8. Arbejderkonference 1965, (Herefter afkortet: ABA 2922-2, læg 8. AK 1965) 'Principper for den permanente komité', s. 1-2
19. BA SAPMO DY 34/14760, 'Statuten für die Arbeiterkonferenz', s. 1-2
20. ABA 2922-2, læg 8. AK 1965, 'Principper for den permanente komité', s. 4
21. ABA 2922-2, læg 7. AK 1964, 'Dansk hovedindlæg', s. 2
22. ABA 2922-3, læg 10. AK 1967, 'Landskomitémødet 8.6.66', s. 1
23. ABA 2922-2, læg 9. AK 1966, 'Beretning for danske medlemmer af den permanente komité', s. 1
24. Red. Waltraud Böhme et. Al, *Kleines politisches Wörterbuch*, Berlin (Øst) 1973, s. 240
25. ABA 2922-1, læg 4. AK 1961, 'Den stående komités arbejdsplan', s. 3
26. ABA 2922-2, læg 8. AK 1965, 'Principper for den permanente komité', s. 1
27. ABA 2922-2, læg 8. AK 1965, 'Malmø møde 30.10.1964', s. 3
28. ABA 2922-2, læg 3. AK 1960, 'Forslag til beslutning', s. 3
29. ABA 2922-1, læg 5. AK 1962, 'Dansk hovedindlæg', s. 5
30. BA SAPMO DY 34/14762, 'Konzeptionen' 14.05.1965 s. 1
31. BA SAPMO DY 34/14763, 'Referat Ständiges Komitee Beratung in Helsinki' s. 4
32. Se bl.a. BA SAPMO DY 34/22540, "Argumentationshinweis Nr. 44", 20.06.1961
33. Thomas W. Friis *Den nye nabo – DDR's forhold til Danmark 1949-1960* Viborg 2001, s. 114
34. Se bl.a. ABA 2922-1, læg 3. AK 1960, 'Dansk hovedindlæg', s. 1
35. Se bl.a. ABA 2922-1, læg 5. AK 1962, 'Appell', s. 2
36. Inge Muth *Die DDR Aussenpolitik – Inhalte, Strukturen, Mechanismen* Berlin 2001, s. 36-38
37. BA SAPMO DY 34/24767, 'Beschluss des Präsidiums p129/65 Schlußfolgerungen', 20.08.1965 s. 1-2'
38. ABA 2922-2, læg 9. AK 1966, 'Dansk Komitémøde', 25.03.1966, s. 2
39. ABA 2922-3, læg 10. AK 1967, 'Møde af danske medlemmer af den Stående Komité 27.10.1965', s. 5
40. ABA 2922-2, læg 9. AK 1966, 'Dansk Komitémøde', 26.01.1966, s. 7
41. Lasse Rodewald, *Gennem kendskab til venskab? Den Danske Komité for Arbejderkonferencen 1958-1972*, upubl. Spec. Københavns Universitet 2013, s. 44-45
42. For en uddybende analyse se evt. Thomas W. Friis/Nils Abraham 'Verdens 10. Stærkeste industri stat?' s. 69-87 i *Arbejderhistorie* nr. 2 2008
43. ABA 2922-2, læg 8. AK 1965, 'Malmø møde', 30.10.1964, s. 1
44. Christoph Kleßmann *Arbeiter im "Arbeiterstaat" DDR – deutsche Tradition, sowjetisches Modell, westdeutsches Magnetfeld (1945 bis 1971)* Bonn 2007, s. 564-568
45. Waltraud Böhme et al. (red.) *Kleines politisches Wörterbuch*, Berlin 1973, s. 976/977
46. Hubert Laitko, 'Wissenschaftlich-technische Revolution: Akzente des Konzepts in Wissenschaft und Ideologie der DDR', i *Utopie Kreativ* November-december 1996, s. 35-42
47. Michael F. Scholz *Die DDR 1949-1989*, Stuttgart 2009, s. 425
48. Se bl.a. ABA 2922-3, læg 10. AK 1967, 'Beyreuthers referat' (dansk), s. 1
49. Christoph Kleßmann *Arbeiter im "Arbeiterstaat" DDR – deutsche Tradition, sowjetisches Modell, westdeutsches Magnetfeld (1945 bis 1971)* Bonn 2007, s. 599
50. Jf. Red. Waltraud Böhme et. Al, *Kleines politisches Wörterbuch*, Berlin (Øst) 1973, s. 828-830

51. ABA 2922-3, læg 10. AK 1967, 'Beyreuthers referat' (dansk), s. 1
52. ABA 2922-3, 10. AK 1967, 'Kaj Buchs tale', s. 1 og 7
53. ABA 2922-3, læg 11. AK 1968, 'Ove Krogh-Hansens indlæg' s. 3
54. Lars Christensen et al. (red.), Arbejdernes Historie i Danmark 1800-2000, SFAH's skriftserie nr. 46, 2007, s. 246-251
55. BA SAPMO DY 34/14776, 'Betr. X Arbeiterkonferenz', 17.08.1967, s. 16
56. BA SAPMO DY 34/24768, 'Beschluss des Präsidiums p80/67', 23.06.1967, s. 2
57. Michael F. Scholz *Die DDR 1949-1989*, Stuttgart 2009, s. 425
58. Dansk Institut for Internationale Studier, *Danmark under den kolde krig*, Bind 2, København 2005, s. 300
59. Se evt. BA SAPMO DY 34/22540, 'Præsidiets forslag' 01.12.1960, s. 1/2 eller BA SAPMO DY 34/14760, 'Stand der politisch-ideologischen Vorbereitung der VIII. Arbeiterkonferenz', 11.03.1965, s. 1
60. BA SAPMO DY 34/22540, 'Præsidiets forslag', 01.12.1960, s. 7
61. Ibid., s. 7
62. Se evt. BA SAPMO DY 34/14760, 'Beschlussvorlage', 26.01.1965 s. 11, eller DY 34/14775, 'Præsidiets forslag X. Arbeiterkonferenz' (1967), s. 5, hhv. DY 34/14788, 'Betr. XII Arbeiterkonferenz' (1969), s. 4
63. BA SAPMO DY 34/24767, 'Beschluss des Präsidiums p31a/65', 19.02.1965, s. 5
64. "Tørsten efter anerkendelsen", *DASF Fagbladet* nr. 12 1969, s. 359
65. Thomas W. Friis, *Den nye nabo – DDR's forhold til Danmark 1949-1960* Viborg 2001, s. 92
66. Se bl.a. BA SAPMO DY 34/14776, 'Statistische Übersicht', 15.07.1967, s. 1
67. BA SAPMO DY 34/14761, 'Anreise der Delegationen', s. 2
68. ABA 2922-5, 13. AK "Den danske delegation", s. 5
69. Se evt. ABA 2922-5, 13. AK 1970, 'Oversigt over den danske delegation', s. 3
70. De nævnte tal gælder for året 1973 iflg. Red. Vagn Dybdahl *Arbejderbevægelsen hvem hvad hvor*, København 1974, s. 395, de antages at have været lignende i 1960'erne.
71. ABA 2922-1, læg 2. AK 1959, 'Oversigt over invitationer', s. 1-2
72. ABA 2922-3, læg 10. AK 1967, 'LK-møde 11.11.1967'
73. Jf. BA SAPMO, DY 34/24768, Beschluss des Bundesvorstandes p138/67 15.09.1967, 'Einschätzung der X. Arbeiterkonferenz', s. 4
74. Se Lasse Rodewald, *Gennem kendskab til ven-skab? Den Danske Komité for Arbejderkonferencen 1958-1972*, Upubliceret Speciale, Københavns Universitet 2013, s. 56-58
75. Se evt. Karl Christian Lammers *Hvad skal vi gøre med tyskerne bagefter? Det dansk-tyske forhold 1945-1990*, København 2005, s. 156
76. Se evt.: Søren Hein Rasmussen, *Sære Alliancer – Politiske bevægelser i efterkrigstidens Danmark*, Odense 1997, s. 28-52
77. ABA 2922-1, læg 3. AK 1960, 'Reklame pjeces'
78. Se bl.a. ABA 2922-3, læg 10. AK 1967, 'Landskomitémøde' 8.8.1966, s. 2
79. BA SAPMO DY 34/8108, 'Hinweise für das Auftreten der Mitglieder des FDGB im Ständigen Komité', 12.6.1969, s. 1
80. ABA 2922-5, 12. AK 1969, 'Til medlemmerne af den permanente komité'
81. BA SAPMO DY 34/8111, 'An die Mitglieder des Ständigen Komitees', 8./9.11 1969, s. 4-5
82. Nicholas Cull, *Lessons from the past*, Los Angeles 2009, s. 18-19.
83. Ibid., s. 20
84. Se evt. Dino Knudsen *Amerikaniseringen af den danske fagbevægelse*, København 2012, s. 109-11, hhv. 131ff.
85. BA SAPMO DY 34/24660 'Beschluss des Sekretariats s966/60, 5.12.1960', s.5
86. Ibid, s. 2
87. Se bl.a. BA SAPMO DY 34/8111, 'Beschluss Ständiges Komité', s. 3
88. ABA 2922-2, læg 7. AK 1964, 'Gode kollegaer', 8.1.1964
89. ABA 2922-2, læg 9. AK 1966, 'Komitémøde' 9.12.1965, s. 2
90. ABA 2922-1, læg 6. AK 1963, 'Konzeption Studentur'
91. ABA 2922-1, læg 6. AK 1963, 'Plan', s. 2
92. Filmen kan ses med engelske undertekster på: <http://www.veoh.com/watch/v39578260xX8NEZPs?h1=Schaut+auf+diese+Stadt+++&English+Subs+%2C+1962> (26.3.2014)
93. ABA 2922.1, læg 4. AK 1961, '48 danske fagforeningsmedlemmer i DDR'
94. ABA 2922-5, 13. AK 1970 'Referat LK møde 4.10.1969' s. 1
95. BA SAPMO DY 34/24768, 'Beschluss des Bundesvorstandes p138/67' 15.9.1967, s. 4
96. Se bl.a. BA SAPMO DY 34/14767, 'An die lieben Kollegen', 18.9.1965
97. ABA 2922-4, læg 12. AK 'Plan over internationale seminarer', s. 1
98. Mary Fullbrook, *The Peoples State – East German Society from Hitler to Honecker*, Bolton 2005, s. 150/151

99. Heike Trappe, *Emanzipation oder Zwang? Frauen in der DDR zwischen Beruf, Familie und Sozialpolitik*, Berlin 1995, s. 42
100. BA SAPMO DY 34/24660, 'Sekreteriatsbeschluss s114/60', 9.2.1960
101. ABA 2922-3, læg 11. AK 1968, 'Program for tjekkiske metalarbejder' og ABA 2922-18, 'Program for Ægyptisk LO-delegations besøg 27.-30.1.1971'
102. ABA 2922-18, 'Gengivelse af Anker Jørgensens tale 8.5.1971', s. 3
103. ABA 2922-6, 14. AK 1971, 'Referat IK møde 24.6.1971', s. 1
104. Dansk Institut for Internationale Studier, *Danmark under den kolde krig*, Bind 2, København 2005, s. 310-312
105. Om FDGB's rolle som politisk turismeorganisation se: Thomas Schaufuß *Die politische Rolle des FDGB-Feriedienstes in der DDR – Sozialtourismus im SED Staat*, Berlin 2001
106. BA SAPMO DY 34/24803, 'Beschluß des Sekretariats s 34/64' 15.01.1964, s.1-2
107. Michael F. Scholz *Die DDR 1949-1989*, Stuttgart 2009, s. 467
108. BA SAPMO DY 34/24803, 'Beschluß des Sekretariats s 34/64' 15.01.1964, s.2-3
109. BA SAPMO DY 34/24803, 'Præsidiiums und Sekretariatsbeschlüsse betr. Feriedienst, Übersicht und Auslastung.'
110. Anja Warschawsky, 'Folkeferie – ferieformer, ferieindhold og dannelsesidealer 1938-1988', *Arbejderhistorie* 2/2008, s. 6
111. BA SAPMO DY 34/14767, 'Brev til Kaj Buch', 9.11.1965
112. BA SAPMO DY 34/24803, 'Beschluß des Sekretariats S 426/64' 31.07.1964, s. 1
113. ABA 2922-2, læg 7. AK 1964, 'Program for ferierejse 3', s. 1-4
114. Edgar Wolfrum, *Geschichtspolitik in der Bundesrepublik Deutschland. Der Weg zur Bundesrepublikanischen Erinnerung*, Darmstadt 1999, s. 147
115. Manfred Overesch, *Buchenwald und die DDR oder die Suche nach der Selbstlegitimation*, Göttingen 1995, s. 11
116. Jeffrey Herf, *Divided Memory the Nazi Past in the two Germanys*, Cambridge 1997, s. 163-167
117. Mary Fulbrook, *German National Identity after the Holocaust*, Cornwall 199, s. 88/89
118. 2922-2, 7. AK 1964, 'Program for ferierejse 3', s. 2
119. ABA 2922-2, læg 7. AK 1964, 'Program for ferierejse 2', s. 1-4
120. ABA 2922-2, læg 8. AK 1965, 'Reklamepjece', s. 3 og ABA 2922-5, 13. AK 1970, 'Oversigt over rejser 1969'
121. ABA 2922-2, læg 7. AK 1964, Brev til "De fleste" (uden dato)
122. ABA 2922-1, læg 6. AK 1963, 'Gode kammerat – isvinteren' s. 2
123. ABA 2922-2, læg 7. AK, 'Dansk tøbrud overfor DDR'
124. ABA 2922-2, læg 7. AK, 'Brev fra Kaj Buch (Som de vil være de fleste..)'
125. ABA 2922-18, 'Referat LK-møde 30.10.1971'
126. Dansk Institut for Internationale Studier, *Danmark under den kolde krig*, Bind 2, København 2005, s. 354-358, om DDR Revy se Ibid. S. 392-405
127. ABA 2922-5, 'Referat IK-møde', 17.02.1971
128. ABA 2922-7, læg 15. AK 1972, 'Indledning ved dansk-tysk fællesmøde i Berlin' 15.01.1972
129. Carel Horstmeier 'Særlige forbindelser? Danmark og DDR 1949-1973', s. 133 i *DDR og Norden* udg. Thomas W. Friis og Andreas Linderoth, Odense 2005
130. ABA 2922-6, 14. AK 1971, 'Internationalt komitémøde 24.06.1971'
131. ABA 2922-6, 14. AK 1971, 'Protokoll Sitzung Ständiges Komité 16./17.10 1971', s. 3
132. ABA 2922-7, læg 15. AK 1972, 'Udkast til udtalelse' 15.02.1972
133. BA SAPMO DY 34/2428, 'Mündliche Berichterstattung vor dem Sek. BV des FDGB 21.1.1964', s. 5
134. Jf. Edgar Wolfrum, *Die Mauer – Geschichte einer Teilung*, München 2009, s. 78-80
135. ABA 2922-1, læg 4. AK 1961, "Komitémøde august 1961 – Udtalelse", s. 1
136. BA SAPMO DY 34/2428, 'Mündliche Berichterstattung vor dem Sek. BV. 21.1.1964', s. 7-8
137. 'I Østtyskland', *DASF Fagbladet* nr. 15/1960 s. 282-283
138. Se evt. "S.O.S. Berlin", *DASF Fagbladet* nr. 23/1961, s. 443 eller "Langs skændslens mur", *DASF Fagbladet* nr. 14/1962, s. 273
139. ABA 2922-4, læg 12. AK 1969, 'Udtalelse 28.08.1968'
140. ABA 2922-18, 'Landskomitémøde 22.2.1969', s. 2
141. Nicholas Cull, *Public Diplomacy: Lessons from the past*, Los Angeles 2009, s. 27 (<http://uscpublicdiplomacy.org/publications/perspectives/CPDPerspectivesLessons.pdf>) 26.3.2014
142. ABA 2922-2, læg 6. AK 1963, 'Grafiker week-endkursus i Rostock' (håndskrevet)
143. Uffe Andreasen, *Diplomati og globalisering. En introduktion til Public Diplomacy*, København 2007, s. 103
144. Se evt. "Den 4. Arbejderkonference", *Lito* nr. 8/1961 s. 8 eller "41 grafikere i DDR", *Lito* nr. nr. 5/1962, s. 15

145. Se evt. "På studietur i Rostock", *Jord og Beton* 4/1966, S. 9

146. "Erklæring", *Jord og Beton* 9/1969, s. 11

147. "Walter Ulbrichts tale", *Jord og Beton* 8/1970, s. 9

Abstract:

Lasse Rodewald: Getting Acquainted – Becoming Friends?. The Danish Committee for the Workers' Conference. *Arbejderhistorie* 2/2014, pp. 28-47.

This article analyses the work of the Danish Committee for the Workersconference (DC) between 1958 and 1972. It concludes that the DC was an instrument of foreign policy for the largest East German mass organization, the trade union FDGB.

The committee's aim was to gain support from the Danish trade-union movement for a diplomatic recognition of the German Democratic Republic (GDR) during the time of the Hallstein-doctrine.

The article shows how the DC was entangled in an East German Public Diplomacy construction controlled by the FDGB. Through this construction a workers-conference-move-

ment unfolded containing the annual Workers Conference of the Baltic Countries, Norway and Iceland, delegation journeys of Danish workers and holiday opportunities in the GDR for members of the Danish trade unions.

However, all these action were facilitated and politically controlled by the FDGB.

The DC supported the GDR's self-presentation as "the better Germany", an antifascist, peaceful and modern country in various ways. In Denmark the committee promoted the GDR's recognition through the publishing of articles in papers and leaflets of the Danish trade unions.

Although the DC gained broader political consolidation in the 1960's it was seen as a committee controlled by communists in the majority of the Danish trade unions. It was attached to the actions of the GDR and negative aspects, e.g. the construction of the Berlin Wall, influenced the DC's work in Denmark.

Lasse Peter Rodewald, cand.mag i historie,
Kultur- og Presseafdelingen på
Den Tyske Ambassade i København
lasse.rodewald@gmail.com